



ISSN: 3060-4613



MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI



O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti



№1(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal



MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI



Elektron nashr. 312 sahifa,
20-yanvar, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarini maktab ta'limiga tayyorligini aniqlash	16
<i>Akramova Dildora Ergashboy qizi</i>	
Bola tarbiyasida o'yinning ahamiyati	21
<i>Choriyeva Durdona Anvarovna, O'ktamova Nasiba Ravshan qizi</i>	
O'quvchilarning loyiha-tadqiqot faoliyatini tashkil etishning ilmiy asoslari	25
<i>Sobirova Nilufar Azimboy qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik jarayonni tashkil etish	29
<i>Choriyeva Durdona Anvarovna, Ko'zibayeva Nasiba O'tkir qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda sensor tarbiyani rivojlantirish texnologiyalari	32
<i>Choriyeva Durdona Anvarovna, Allaberdiyeva Mardona O'tkirbek qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni jismoniy tarbiyalash mazmuni va vazifalari.....	37
<i>Choriyeva Durdona Anvarovna, Mirsharfova Shahinabegim Saidabbos qizi</i>	
Gandbolchi sportchilarni jismoniy tayyorgarligida harakatli o'yinlarning tarbiyaviy rivojlantiruvchi vazifalari	41
<i>Ibodullayeva Munira Atabek qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda dars samaradorligini oshirishda noan'anaviy usullardan foydalanish samaradorligi.....	44
<i>Yusufaliyeva Gulnora Abduraxmonovna</i>	
Modern Requirements for a Teacher's Pedagogical Skills in the Context of Digital Transformation in Education.....	49
<i>Abira Bakhramova</i>	
Ta'lim muassasalarida o'smir yoshlarning ijtimoiylashuv jarayonini samarali tashkil etishga yordam beruvchi pedagogik omillar va shart-sharoitlar	54
<i>Artikova Gulnoza Xasanovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida iqtisodiy tarbiya berishning nazariy-pedagogik asoslari	57
<i>Mamadaliyeva Nilufar Bahodirovna</i>	
Kognitiv lingvistika va konseptologiya masalalari	60
<i>Meyliqulova Manzura Abdullayevna</i>	
Developing Law Students' Writing Competence Through the IRAC Method in Legal English Classes: A Comprehensive Study at TSUL.....	63
<i>Noila Mustafoeva</i>	
Tarixiy obidalarining restavratsiya jarayonlarining o'rganilish tarixi	67
<i>Ochilov Davron Bahodir o'g'li</i>	
Oliy ta'limda baholash jarayonini avtomatlashtirishda sun'iy intellekt texnologiyalarining qo'llanishi.....	72
<i>Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Mamadaliyeva Kamolaxon Xayrullo qizi</i>	
Tabiiy yorug'lik va barqaror energiya manbalarini integratsiyalashgan mini home loyihasi.....	76
<i>Djuraboyev Maqsudbek Karimbek o'g'li, Qodirjonov Oyatillo Abdulboqi o'g'li</i>	
Talabalarning tarixiy tafakkurini rivojlantirishda madaniy meros vositalarining pedagogik ahamiyati.....	80
<i>Rajabova Matluba Toshkentboy qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining umummadaniy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari.....	83
<i>Saidova Nigora Olimovna, Jo'rayeva Nilufar Rustamjon qizi</i>	
Raqamli kommunikatsiyalarni o'smirlar shaxsiyatining rivojlanishiga ta'siri	86
<i>Shomurotova Nigoraxon Nabijonovna</i>	
Talabalarning chizma geometriya fanini mustaqil bilish faoliyatiga oid kompetensiyalarini "Visio" dasturi vositasida rivojlantirish metodikasi	90
<i>Tashimov Nurlan Erpolatovich</i>	



Shaxslararo munosabatlar – ijtimoiy pedagogik muammo sifatida.....	94
Uralova Muxabbat Sanjar qizi	
O'zbek tili darslarida raqamli ta'lim vositalaridan foydalanish tajribasi	98
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
Психологическая готовность разведенных людей к вступлению в новый брак и приоритеты при выборе партнера.....	101
Саидвалиева Шодия Рихсихужа кизи	
Воспитание любви к прекрасному у дошкольников в развивающей предметно-пространственной среде: теоретико-методический аспект.....	107
Терехова Ольга Евгеньевна, Темирова Барно Кёмхоновна	
Методика формирования наблюдательности у детей 6–7 лет в процессе целенаправленных прогулок-наблюдений.....	111
Терехова Ольга Евгеньевна, Шокиржоновна Мохира Илхомжон кизи	
Bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy pedagogik faoliyatga tayyorlash texnologiyalari	115
Artikbayeva Aziza Abror qizi	
Zamonaviy darslarda guruhlarda ishlash metodikasi	118
Berdiyeva Lobar Norqobulovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faol rivojlantiruvchi muhitni tashkil etishda STEAM ta'lim texnologiyasidan foydalanish.....	120
Esanova Maysara Umirovna	
Logopediyada axborot texnologiyalarini qo'llash metodlari	124
Feruza Yusupova Akildjanovna	
Axborot texnologiyalarining ta'lim jarayonidagi o'rni va rivojlanish bosqichlari.....	130
Qodirov Farrux Ergash o'g'li, Allanazarova Anora Muxobir qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetentsiyalarini rivojlantirish	134
Umarov Xusniddin	
Bo'lajak talabalarining individual yondashuv asosida kasbiy-ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirish	138
Arslonova Gulsora Kurbonovna	
Ona tili darslarida til kompetentsiyasini kognitiv-semantik yondashuv asosida shakllantirish	142
Mo'minova Go'zalxon G'ulamjanovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy tafakkurini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	147
Maxliyo Turotova Erkin qizi	
Talabalarining kreativligini musiqiy-nazariy fanlar vositasida oshirish samaradorligi	153
Urinova Sabina Shuxrat qizi	
Imijning ijtimoiy-psixologik fenomen sifatida talqini	160
Jo'rayeva Sohibjamol Norqobilovna	
Inklyuziv kompetensiya tushunchasining ilmiy-nazariy asoslari	163
Abdubannobova Mahliyo Abdurashid qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy-emotsional kompetentsiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	167
Abdurasulova Dilnoza Abdug'ani qizi	
Muxammas (taxmis) janrining o'zbek she'riyatidagi tarixiy taraqqiyoti va zamonaviy poetik talqinlari	170
Avazova Sitara	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalar hamkorligining asosiy shakllari.....	173
Babayeva Dono Razzakovna, Erkinova Madinabonu Otabek qizi, Xolmatova O'g'li Tojiddin qizi	
Yangi taraqqiyot davrida talaba-yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashning ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida	177
Botirova Zohida Doniyor qizi	
Logoritmikada sportga asoslangan o'yinlar	180
Dilfuza Ochilova Zayniddinovna	
Jismoniy tarbiyaning o'quvchilarning kognitiv rivojlanishiga ta'siri (Andijon shahridagi Prezident maktabi tajribasi asosida).....	184
Ibragimov Shuhratbek Iminjonovich	



Bolajak tarbiyachilarni tarbiyaviy faoliyatga tayyorlashda integrativ yondashuvning zaruriyati	188
Karimova Feruzaxon Zakirovna	
Effective Techniques of Teaching Foreign Language Classes: a Sample of The 4CS Method	191
Khaitmuratova Zarina Sobirdjanovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual imkoniyatlarini tabiat bilan tanishtirish orqali shakllantirish ..	193
Maxmudova Durdona Mirkarimovna	
O'quvchilarning kasbiy ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishning pedagogik xususiyatlari	196
Mutallibjonov Ma'rufjon	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni kun tartibini to'g'ri tashkil etish	200
Muxtorova Mohira Ma'rufjon qizi	
Aksiologik yondashuv asosida altruistik ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida ijtimoiy faoliyatni amalga oshirish	204
Norboyeva Moxigul Shavkat qizi	
O'smirlarda agressiv xulq-atvorini psixologik o'rganishning o'ziga xos xususiyatlari	207
Norqulova Dildora Shavkat qizi	
Raqamlashtirish jarayonida bo'lajak muhandislarni ishlab chiqarish-texnologik faoliyatiga tayyorlashning dasturiy-metodik ta'minoti	211
Nurov O'tkir Xudoyberdiyevich	
Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etilish	214
O'roqova Zilola Salomovna	
Pedagogika ta'lim yo'nalishi talabalarida amaliy tayyorgarlik tushunchasi va uning mazmun-mohiyati.....	217
Qaramanov Obid Xudayberdiyevich	
Pedagoglar uchun sun'iy intellekt asosidagi shaxsiylashtirilgan ta'lim imkoniyatlari	221
Qarshiyev Jamshid Murotaliyevich	
Talabalarda psixologik moslashuvchanlikda refleksiya mohiyati va kognitiv qobiliyatni rivojlantirish samaradorligi.....	226
Ravshanova Nargiza Norboyevna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida integrallashgan mashg'ulotlarni tashkil etish	230
S. Irisova	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida marketing faoliyatini tizimli tashkil etishning nazariy asoslari	233
Sadikova Dilafuz Xusanovna, Qo'chqorova Munisa Anvar qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning dialogik nutqini xalq ertaklari asosida rivojlantirish	237
Seitmuratova Venera Jumamuratovna, Abduraufova Muxayyo Xabibullo qizi	
Bolalarni maktabga tayyorlashda psixologik yondashuv	241
Seitmuratova Venera Jumamuratovna, Sanoqulova Gulasal Nurillo qizi	
Sun'iy intellektni tibbiy oliy ta'lim o'quv dasturlarini ishlab chiqishda qo'llash: innovatsion yondashuvlar va tajribalar	246
Toxirova Farida Olimjonovna	
Talabalarni estetik tarbiyalashda milliy xalq o'yinlaridan foydalanish modeli.....	251
Usarov Murodjon Mamarasul o'g'li	
Xalqaro kimyo olimpiadalariga o'quvchilarni tayyorlashda xalqaro baholash tadqiqotlariga asoslangan kreativ topshiriqlar va fanlararo integratsiyadan foydalanish metodikasi	254
Usmanov Baxtiyor Xabibullayevich	
Xoja (Sayyid Poshshoxoja ibn Abdulvahhobxo'ja) va uning asarlarining o'zbek nasridagi o'ri va ahamiyati.....	258
Valijonova Mahzunabonu	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari boshqaruvida diversifikatsiya: tizimli yondashuv va rivojlanish strategiyalari	261
Xakimova Sevara Shavkat qizi	
STEAM texnologiyasini nodavlat ta'lim tashkilotlarida ommalashtirishning ijobiy tomonlari.....	264
Xalokova Maksudaxon Ergashevna, Melnikova Zaynura	
Muhammad Sodik Qoshg'ariy asarlarida ma'naviy-axloqiy tarbiya nazariyasi.....	267
Moxira Niyozqulova Nuraliyevna	



Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ona tili fanini o'qitish kompetentligini rivojlantirish metodikasi (AQSh tajribasi).....	270
<i>Olimjonova Dilnavoz Maribjon qizi</i>	
Xalqaro baholash dasturlari mohiyati va ahamiyati	274
<i>Vohidova Ibodat Hurmatullayevna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari ta'lim-tarbiya jarayonida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv	277
<i>Xujamiyarov Sa'dullo Choriyevich</i>	
Davlat-xususiy sheriklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida jamoatchilik nazorati samaradorligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirish.....	281
<i>Xusanova Dilraboixon Botiraliyevna</i>	
Talabalarning jismoniy tayyorgarligida suzish mashg'ulotlarining ta'siri	285
<i>Zuxriddin Nasibovich Boboshev</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarni milliy-ma'naviy qadryatlar asosida tayyorlashning o'ziga xos xususiyatlari	289
<i>Abdullayev Muxammadimin Egamberdiyevich, Dadabayev Akramjon Askaraliyevich</i>	
Использование чат-ботов в образовательном процессе	294
<i>Мадаминова Наргизахон Жахонгир кизи</i>	
Формирование гендерной культуры детей старшего дошкольного возраста в контексте государственной стратегии Узбекистана	298
<i>Намазбаева Лола Закировна, Тиллабаева Малика Хабибуллаевна</i>	
STEAM технологии в дошкольном образовании	302
<i>Садикова Дилафруз Хусановна</i>	
Системная модель социально-эмоционального обучения в Узбекистане: интеграция подходов, основанных на школьном образовании и партнерстве семьи и школы	307
<i>Санакулова Нигора</i>	



TALABALARNING KREATIVLIGINI MUSIQIY- NAZARIY FANLAR VOSITASIDA OSHIRISH SAMARADORLIGI

Urinova Sabina Shuxrat qizi

Jizzax davlat pedagogika universiteti
"Musiqiy ta'lim" kafedrası o'qituvchisi

<https://orcid.org/0000-0003-0813-3820>

Annotatsiya: Bugungi jadal rivojlanayotgan davrda ta'lim jarayonini yanada takomillashtirish innovatsion yondashuv va texnologiyalarni dars jarayoniga samarali tatbiq etmasdan turib amalga oshirib bo'lmaydi. Ayniqsa, musiqa ta'limi maktabgacha va umumiy o'rta ta'lim bosqichlarida o'quvchilarning ma'naviy dunyosi, madaniyati, estetik didi va dunyo-qarashini shakllantirishda muhim o'rin tutib, pedagoglardan yuksak kasbiy mas'uliyatni talab etadi. Mazkur maqolada bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kreativligini oshirish dolzarb pedagogik muammo sifatida asoslab beriladi. Musiqaning nazariy fanlari, xususan, musiqa asosi va garmoniya fanlari orqali bo'lajak pedagoglarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Ushbu jarayon oliy ta'lim muassasalarida tayyorlanayotgan bo'lg'usi musiqa o'qituvchilarining kasbiy faoliyati samaradorligini oshirish, shuningdek, yosh avlodning har tomonlama yetuk shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qilishi ilmiy jihatdan asoslanadi. Tadqiqotda "Musiqiy ta'lim" bakalavr talabalari misolida kreativlikni rivojlantirish tizimini takomillashtirish, musiqiy-nazariy fanlarni tizimlashtirish va ularning didaktik imkoniyatlarini kengaytirish masalalari yoritilgan. Tajriba-sinov ishlari natijalari yozma hamda matematik-statistik tahlil asosida umumlashtirilgan.

Kalit so'zlar: pedagogika, kreativlik, qobiliyat, musiqa, samaradorlik, kompetensiya, nazariya, garmoniya, ta'lim, tarbiya, mahorat, didaktika, ma'naviyat, madaniyat, ilmiy izlanish.

Abstract: In the context of rapid social and educational development, improving the quality of education is impossible without the effective integration of innovative approaches and technologies into the teaching process. Music education plays a significant role in shaping students' spirituality, cultural awareness, aesthetic taste, and worldview at preschool and general secondary education levels, thereby placing high professional responsibility on teachers. This article substantiates the relevance of enhancing creativity as a key component of professional training for future music teachers. The study analyzes the pedagogical potential of music-theoretical disciplines, particularly the fundamentals of music and harmony, in developing creative abilities among prospective educators. It is scientifically justified that strengthening creativity contributes to improving the effectiveness of future teachers' professional activities and supports the formation of a well-rounded personality in the younger generation. The research focuses on improving the system of creativity development among bachelor's degree students in "Music Education" by systematizing music-theoretical subjects and exploring their didactic potential. The results of the experimental work are summarized through written and mathematical-statistical analysis.

Key words: pedagogy, creativity, ability, music, effectiveness, competence, theory, harmony, education, upbringing, professional skills, didactics, spirituality, culture, scientific research.

Аннотация: В условиях стремительного развития современного общества совершенствование образовательного процесса невозможно без широкого внедрения инновационных подходов и технологий в учебную деятельность. Музыкальное образование в системе дошкольного и общего среднего образования играет важную роль в формировании духовных ценностей, культуры, эстетического вкуса и мировоззрения учащихся, возлагая на педагогов высокую профессиональную ответственность. В статье обосновывается актуальность проблемы развития креативности будущих учителей музыки. Анализируется значение музыкально-теоретических дисциплин, в частности основ музыки и гармонии, в формировании творческих способностей будущих педагогов. Отмечается, что повышение уровня креативности будущих учителей музыки способствует росту эффективности их профессиональной деятельности и формированию всесторонне развитой личности подрастающего поколения. В исследовании раскрываются пути совершенствования системы развития креативности студентов бакалавриата направления "Музыкальное образование", вопросы систематизации музыкально-теоретических дисциплин и расширения их дидактических возможностей. Результаты опытно-экспериментальной работы представлены на основе письменного и математико-статистического анализа.

Ключевые слова: педагогика, креативность, способности, музыка, эффективность, компетентность, теория, гармония, образование, воспитание, мастерство, дидактика, духовность, культура, научное исследование.



KIRISH

Ta'lim sohasi rivojida pedagogik kadrlarni bilimli, zamon talablariga mos tarzda tayyorlash muhim ahamiyatga ega. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev: *"...biz islohotlarimiz ko'lami va samarasini yanada oshirishda har tomonlama yetuk, zamonaviy bilim va hunarlarni puxta egallagan, azmu shijoatli, tashabbuskor yoshlarimizga tayanamiz, ...yoshlarni zamonaviy bilim va tajribalar, milliy va umumbashariy qadriyatlar asosida mustaqil va mantiqiy fikrlaydigan, ezgu fazilatlar egasi bo'lgan insonlar etib voyaga yetkazamiz"* [deb ta'kidlar ekan, Yangi O'zbekiston iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishda o'z yo'lini tanlashida kadrlar tayyorlash masalasini ham dolzarb vazifa sifatida belgiladi. Bu vazifani amalga oshirishda uzluksiz ta'limning muhim bosqichi bo'lgan Oliy ta'lim muassasalari alohida ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida Oliy ta'lim muassasalari rivoji, pedagogik kadrlar tayyorlashga e'tibor qaratilgan. "Oliy ta'lim bakalavriat ta'lim yo'nalishlari va magistratura mutaxassisliklari bo'yicha yuqori malakali kadrlar tayyorlanishini ta'minlaydi...Bakalavriat oliy ta'lim yo'nalishlaridan biri bo'yicha chuqurlashtirilgan bilim, malaka va ko'nikmalar beradigan, o'qish davomiyligi kamida uch yil bo'lgan tayanch oliy ta'limdir."

Oliy dargohlarda pedagogik faoliyatga tayyorlanayotgan bo'lajak o'qituvchilar bilim va salohiyati umumiy o'rta ta'lim sifatini belgilab beradigan eng zarur omillardan. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-iyundagi "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora tadbirlar to'g'risida"gi PQ-3775-son Qarori, 2019-yil 8-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-son Farmoni, 2019-yil 29-apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-sonli Farmoni, 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli Farmonida belgilangan ustuvor vazifalar ijrosini ta'minlashda bo'lajak pedagoglarni o'z faoliyatlarida ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalarini qo'llab, olingan bilim, ko'nikma, malakalarini amalga tadbiriq eta oladigan qobiliyatli, ijodkor shaxs sifatida tarbiyalash zaruratini yuzaga keltiradi.

Bo'lajak musiqa o'qituvchisining kasbiy kompetensiya va kreativligini musiqiy-nazariy fanlar orqali oshirish maqsad qilib qo'yilar ekan, bu fanlar ertangi kun pedagogik faoliyatda darslarni tashkillashtirish, olib borishda o'qituvchi uchun tayanishi mumkin bo'lgan bilimlarni bera oladigan tarzda egallanishiga ham alohida e'tibor qaratish lozim. Musiqaning elementlari nazariyasi, garmoniya, musiqa asarlari tahlili, solfedjo fanlari bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalar, bu fanlar orqali shakllangan kompetensiyalar avvalo, darsda samarali "ishlata olinishi", o'quvchilarda ham aynan shu fanlar vositasi fanga oid kompetensiyalarning shakllanishiga erishish maqsadi, fanlarning faoliyatning qaysi o'rnida yetakchi ekanligiga e'tibor qaratishga undadi. Ya'ni, umumiy o'rta ta'lim maktablarining musiqa madaniyati fanidagi dars faoliyat turlari va talaba oliy ta'lim muassasasida bilim egallagan musiqiy-nazariy fanlarni o'zaro bog'lash, pedagogda rivojlantirilgan kompetensiyalarning aynan qaysi biri biror faoliyat turida eng asosiy ekanligini, aynan ushbu kompetensiyaning oshirib borilishida qaysi musiqiy-nazariy fan eng zaruri ekanligini yanada yaxshiroq tushunishimizga imkon yaratadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

G'arb mamlakatlarida bo'lajak pedagoglar shaxsiyatini rivojlantirishning uslubiy tamoyillari bilan L.I.Bojovich, L.S.Vigotskiy, A.V.Petrovskiy, K.K.Platonov, S.L.Pubinshteyn va boshqalar ilmiy ishlarida to'xtalib o'tgan. O'qituvchining kasbiy jihatdan ijodkorligi V.I.Andreyev, O.A.Abdullina [3; B:76], E.T.Ardashirova, R.M.Asadullin kabi bir qator pedagog va psixologlar ishlarida o'z aksini topgan. Umumiy o'rta ta'lim tizimida musiqa o'qituvchilari shaxsiyati haqida B.L.Asafyev, B.L.Yavorskiy, D.B.Kabalevskiy, E.D.Kritskayalar izlanishlar olib borib bu mavzular yuzasidan o'z ta'limotlarini olg'a suradilar.

Pedagogikada bo'lajak o'qituvchilar tayyorlashda kasbiy kompetensiya, ta'lim jarayoni, uning natijalariga asosiy e'tiborni qaratish, turli muammoli vaziyatlarda pedagogning harakatlari kabilar M.Aranovskiy, B.Asaafyev, A.V.Barannikov, V.I.Baydenko, D.A.Ivanov, K.G.Mitrofanov, V.D.Shadrikov, A.Vernia, J.Dovns, R.Marselles, A.Lyudovika, V.Aleven, I.Laren, A.Baylor, A.Freeman, S.M.Griffin, E.R.Jorgensen, S.Volters, M.Kampillo, G.Ferson, S.Karlsen va boshqalar ishlarida yoritilsa, aynan kasbiy kompetensiya tushunchasining pedagogik faoliyatdagi ahamiyati V.A.Adolf, A.S.Bazikov, S.M.Godnik, E.F.Godnik, G.A.Kozberg, A.K.Markova [12; B: 67], B.Zimmerman, J.Davidson, L.M.Mitinalar tomonidan ilmiy ishlarda yotilgani ma'lum. Bu esa, aynan bo'lajak musiqa o'qituvchilarini tayyorlashda ularda kasbiy kompetentlik va kreativlikni rivojlantirish jarayonlari borasida ilmiy pedagogik izlanishlar olib borishni talab etadi.

Musiqa o'qituvchilarini kasbga tayyorlash E.B.Abdullin, Yu.B.Aliyeva, O.A.Apraksina, L.G.Archajnikova, B.A.Asafyev, L.A.Bezborodova, T.I.Blaginina, L.S.Vigotskiy, D.B.Kabalevskiy, D.A.Naukaz, E.V.Nikolayeva, Yukika Tsubonou, Mayumi Oie, P.Rechertson, M.Sefl ishlarida o'z aksini topgan.



Ta'lim tizimiga umuman olganda, maktablarga bo'lajak musiqa o'qituvchilarini tayyorlash jarayonlari nazariyasi va amaliyoti E.B.Abdullin, Yu.B.Aliyev, L.G.Archajnikov, N.N.Nemikin, J.Vings, T.Imada, P.Vebster, Y.Abramo, E.Reynolds, K.Azzara, Torrens va boshqa olimlar tomonidan ishlab chiqilib, bu haqida bir necha adabiyotlar mavjud. B.Nazarova, S.Maxkamova, J.Yo'ldoshev, N.Muslimov^[16; B: 89], N.Usmonboyeva N.Sayid-ahmedov, G.Sultonova, R.A.Mavlonova^[13; B: 105], N.Turdiyeva, N.Fayzullayeva, M.Tilakova, lar ishlarida kompetensiya va kreativlik tushunchalari bo'yicha tahlillar mavjud.

O'qituvchi kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, bo'lajak pedagoglar qobiliyatlari ustida bir qator ilmiy ishlar- doktorlik dissertatsiyalari yozilgan bo'lib, L.Zaripov, U.Jumanazarov, G.Sharipova, J.Madaminov, G.Ro'ziyeva, M.Sattorova, G.Utenbayeva, O'.Sultonova, G.Norimova, L.Hayitov, G'.Nafasov, D.Qarshiyeva, S.Jumaboyev, Y.Jamilov, S.Salimova, F.Umarov, Y.Botirovlar; kreativlik jihatlarni oshirishga doir Sh.Sharipov, R.Musinova, T.Kaziyeva, F.Ehsonova, S.Yo'ldoshev, Z.Rasulova, F.Choriyev, M.Zokirova, G.Kadirova, F.Mukomova, X.Mamatova, D.Mahmudova, T.Aliboyevlar ilmiy tadqiqotlar olib borishgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ta'lim jarayonida talabalarning kasbiy kompetentligi va kreativligini oshirishda musiqiy-nazariy fanlar mashg'ulotlarida turli metodlardan foydalanish bo'lajak musiqa o'qituvchisining pedagogik faoliyatida darslarning noana'naviy, yuqori samarali bo'lishini ta'minlaydi. Bu orqali o'rta ta'limda tahsil olayotgan o'quvchilarda ham dars mazmunini yaxshiroq anglash, musiqiy faoliyat turlarini o'zlashtirishga kreativ yondashuvni shakllantirib boradi. Bizga ma'lumki, "didaktika grekcha so'z bo'lib, "didasko", ya'ni "o'qitish", "o'rgatish" ma'nolarini bildiradi...Didaktika pedagogikaning "nimaga o'qitish", "nimani o'qitish" va "qanday o'qitish" kabi savollariga javob izlaydi". Shunday ekan, ayni "qanday o'qitish" tamoyili dars jarayonlariga tadbiiq etilayotgan usul va uslublarning qay darajada natija ko'rsatishi uning ertangi samarasidir. Didaktik metodistlar ta'lim metodlarini bilishga qaratilgan, o'qituvchi va o'quvchini bog'lovchi vosita sifatida qarar ekan, usiz ta'lim maqsadi, vazifasini amalga oshirib bo'lmaydi deb hisoblashadi. "Metod termini yunonchadan tarjima qilinganda ma'lum maqsadga erishish yo'li, faoliyat usuli ma'nolarini anglatadi. Ta'lim metodi deganda ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchilarning kutilgan maqsadga erishishga qaratilgan hamkorlikdagi faoliyat usullari tushuniladi"^[4; B:81].

Ko'rgazmali metodlarda asosan talabalarning eshitish va ko'rishni uyg'unlashtirib qabul qilib o'rganish samaradorligi rivojlanadi. "Ko'rgazmali usulning muhimligi o'rganilayotgan narsa va hodisalarni hissiy idrok etishga, ularni kuzatib mushohada qilishga o'quvchilarni undash, mantiqiy va nazariy elementlarning birligiga ishonch hosil qilishga, nihoyat nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llay olishdan iborat" Amaliy metodlarda yozma mashqlar, laboratoriya, dastur tuzish, masalalarni yechish, topshiriqlar bajarish kabilardan foydalaniladi. Bu metodlarda nazariy bilimlar amaliy tarzda tekshirilib, faoliyatga tadbiiq etiladi. Bunday metodlardan tashqari ta'lim jarayonlarida "muammoli izlanish metodlari" dan foydalanilib, o'rganuvchilarni fikrlashga, ijodkorona yondashuvga, fanga yanada qiziqish ortishiga o'rgatadi.

"So'nggi yillarda ta'lim tizimida interfaol metodlardan keng va samarali foydalanilmoqda. Interfaol (inglizcha "inter" – birgalikda, "act" – harakat qilmoq) metodlari shaxsni har tomonlama rivojlantirish, unda mustaqil fikrlash, shaxsiy fikrini erkin bayon etish ko'nikma, malakalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.. Interfaol metodlar – ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida hamkorlikni qaror toptirish, faollikni oshirish, o'quvchilar tomonidan bilimlarning samarali o'zlashtirilishini ta'minlash, ularda shaxsiy sifatlarni rivojlantirishga xizmat qiladigan metodlar"^[10; B: 202].

Fan: Musiqaning elementlari nazariyasi

Faoliyat turi: Musiqa savodi

Taklif etilayotgan metodlar: Blits-so'rov, Tushunchalar tavsifi.

Blits-so'rov metodi – inglizchadan tarjima qilinganda "blits" tezkor, bir zumda ma'nolarini anglatib, "berilgan savollarga qisqa, aniq, lo'nda javob qaytarilishini taqozo etadigan metod sanaladi". Blits-so'rov metodidan musiqa nazariyasiga oid atamalar ta'riflar, ma'lum qonun – qoidalarni yanada yaxshiroq esda saqlab qolish uchun o'tkazish kerak. Blits-so'rov metodidan foydalanishda: O'qituvchi navbati bilan nazariy atama yoki qoidalar yuzasidan savol aytadi va istalgan talabaning bunga javob berishini so'raydi, talaba bunga tezkorlik bilan javob bergach, navbatdagi savol aytilib, shu yo'sinda davom etiladi. Talaba o'qituvchi tomonidan aytilgan savolni eshitganida, u o'zi bu savolga javob berishi mumkinligini his qilgan holda, beixtiyor savolga javob tayyorlaydi, bu esa barcha savollarga javob berishga intilishni keltirib chiqaradi. Bu orqali barcha talabalarning dars mavzusi yuzasidan nazariy bilimni aniqlash, talabalarning tezkorligi, aniq va lo'nda javob berishi orqali ularning musiqiy savodxonlik kompetensiyasi yanada rivojlanib boradi. Metodni qo'llashda kreativ yondashuvda nafaqat o'qituvchi, balki talabalarning bir biriga ham shundan blits-savollar berishi savol berish va javob qaytarish orqali yanada yaxshiroq natijaga erishish, bo'lajak musiqa o'qituvchisining pedagogik faoliyatida darslarda musiqa savodi faoliyat turini amalga oshirishda o'quvchilarga ham mavzular yuzasidan shunday blits-so'rovlar tashkil etish bolalarda ham musiqiy savodxonlik kompetensiyasi shakllanishi va rivojlanishiga erishish mumkin.

Fan: Garmoniya**Faoliyat turi:** Bolalar cholg'u asboblari jo'r bo'lish**Taklif etilayotgan metod:** Rotatsiya

Bugungi kunda mamlakatimizda musiqa san'atini rivojlantirishga qaratilayotgan e'tibor natijasi o'laroq, prezidentimiz tomonidan bu borada 02.02.2022-yilda "Madaniyat va sana't sohasini yanada rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi PQ-112-sonli Prezident qaroriga ko'ra o'quvchilarning musiqiy bilim va ko'nikmalarini oshirish maqsadida 2022-2023-o'quv yilidan boshlab umumiy o'rta ta'lim muassasalarida o'quvchilarga: "milliy musiqa cholg'ularida kamida bittasida ijro etish ko'nikmalari o'rgatiladi..., ...milliy cholg'ulardan kamida bittasida, 2023/2024 o'quv yilidan boshlab esa kamida uchtasida kuy ijro etish mahoratiga ega bo'lish musiqa fani o'qituvchilari uchun majburiy hisoblanadi" [1; B: 2].

Asarlar tahlil qilingach, guruhlar topshiriqlarni o'zaro almashishadi. Shu tariqa, barcha guruh berilgan asarlarni tahlil qilib, o'z fikr-mulohazalarini yozib borishadi. So'ngra, guruhlar har bir asar bo'yicha o'zlarining tahlillarini almashishadi va bir-birlarining topshiriq natijalari bilan tanishishadi. Har bir guruh o'z tahlil qaydlarini o'qituvchiga topshirib, o'qituvchi bilan birgalikda asarlarning garmonik tahlillari bo'yicha yechimlar muhokama qilinib, yo'l qo'yilgan xato – kamchiliklar borasida o'qituvchi tomonidan tuzatishlar kiritiladi. Bahsli nuqtalarda jamoalar vakillarining fikrlari tinglanib, to'g'ri javob deb tanlangan fikrlarga izoh beriladi va har bir talaba tahlillar borasida o'zlari uchun umumiy xulosalarni chiqaradilar. Metod natijasida bir darsning o'zida bir necha asarni garmonik tahlil qilish, guruhli ishlash bilan, har bir talaba faolligiga erishish, o'zaro fikr almashishni erkin yo'lga qo'yish, cholg'u ijrochiligidagi asarni garmonik tahlil qila olish, metodni tashkillashtirishda o'zgartirishlar kiritish orqali kreativ jihatlarni rivojlantirishga erishish mumkin.

Fan: Musiqa asarlari tahlili**Faoliyat turi:** Musiqa tinglash, musiqaga mos harakatlarni bajarish**Taklif etilayotgan metod:** 6x6x6.

6x6x6 – "yordamida bir vaqtning o'zida 36 nafar o'quvchi (talaba) ni muayyan faoliyatga jalb etish orqali ma'lum topshiriq yoki masalani hal etish, guruhlarining har bir a'zosi imkoniyatlarini aniqlash, ularning qarashlarini bilib olish mumkin. Ushbu metod asosida tashkil etilayotgan mashg'ulotda har birida 6 nafardan ishtirokchi bo'lgan 6 ta guruh o'qituvchi tomonidan o'rta tashlangan muammo (masala) ni muhokama qiladi. Belgilangan vaqt nihoyasiga yetgach, o'qituvchi 6 ta guruhni qayta tuzadi. Qaytadan shakllangan guruhlarining har birida avvalgi 6 ta guruhdan bittadan vakil bo'ladi. Yangi shakllangan guruh a'zolari o'z jamoadoshlariga avvalgi guruhi tomonidan muammo (masala) yechimi sifatida taqdim etilgan xulosani bayon etib beradi, yechimlarni birgalikda muhokama qiladi"

Bu metodni oliy ta'lim muassasalarining "Musiqa ta'limi" yo'nalishi bakalavrlariga o'tilayotgan "Musiqa asarlari tahlili" kursida qo'llashda:

Avval o'qituvchi talabalarni ixtiyoriy yoki tanlash orqali guruhlariga ajratib oladi. O'qituvchi tomonidan sinf talabalari sonidan kelib chiqqan holda 5x5x5 yoki boshqacha miqdorli guruhlarda ham tashkil etish mumkin. Bunda guruhlardagi talabalar soni bilan guruhlar soni bir-biriga mutanosib bo'lishi kerak;

Tahlil qilish uchun biron musiqiy asar notasi har bir guruhga bir nusxadan beriladi. Musiqiy cholg'uda asarni ijro etib berish yoki audio yozuvini tinglash maqsadga muvofiq;

Har bir guruh o'qituvchi tomonidan berilgan musiqiy asarni tahlil qiladi. Tahlil qilishda mazvu va asar mohiyatidan kelib chiqqan holda bir nechta shartlar asosida tahlilni amalga oshirish mumkin. Masalan: asar tonalligi, shakli, qismlarga ajralsa, qismlar bo'linish nuqtalari (aniq taktilar soni bilan), rivojlanish tamoyillari, bayon turlari, og'ishma, modulyasiya o'rinlari, reprizalar bo'lsa ularning turlari va boshqa jihatlari bo'yicha aniq reja asosida tahlil etish va tahlil qilinishi kerak bo'lgan belgilangan punktlarni har bir guruh fikrlari bilan to'ldirib borsa, tahlil umumiy lashtirilganda fikrlarni bildirishga qulay bo'ladi;

Tahlil qilib bo'lingandan so'ng o'qituvchi guruhlarini qayta shakllantiradi, bunda yana 6 ta guruh tuziladi (agar avval 5 ta bo'lgan bo'lsa, yana 5 ta guruh tuziladi). Har bir guruhda avvalgi guruhdan 1 tadan vakil bo'lishi shart. Shundagina, avvalgi jamoada tahlil qilingan asarni yangi jamoada 1 tadan vakillar bir biri bilan eski guruhida qanday tahlil qilganliklari xususida fikr almashishlariga imkon yaratiladi;

Yangi shakllangan guruhlarda asarlar tahlili xususida fikr almashinilib, umumiy xulosaga kelinadi. O'qituvchi asarni yana bir marotaba ijro etib yoki audio yozuvda tinglab olingach, oldinda o'ylangan punktlar bo'yicha o'qituvchi tomonidan so'rovlar amalga oshiriladi. Masalan, asar qaysi tonallikda ekanligi so'ralganda har bir jamoadan bittadan vakil guruhi tahlil qilgan variantni aytadi. Guruhlarda turlicha tahlil qilingan o'rinlar bo'lsa, o'qituvchi tomonidan aniq javob aytiladi, xatolar bo'lsa shu yo'sinda tuzatib boriladi.

Ma'lumki, har qanday pedagogik ta'lim va tarbiya jarayonida talabalarning bilim, ko'nikma va malakalarining birdek o'zlashtirilishiga erishib bo'lmaydi. Ushbu jihatni inobatga olgan holda, yuqoridagi mezonlar asosida musiqiy- nazariy fanlar vositasida bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kasbiy kompetentligi va kreativligini oshirishni ifodalovchi daraja ko'rsatkichlari aniqlandi



Yuqori daraja - kompetensiya tushunchasidan, ta'limda kompetensiyaviy yondashuv, musiqa faniga oid kompetensiyalardan xabardorlar, uning ta'rifi haqida bilimlarni egalar. O'quvchilarda musiqaga oid kompetensiyalarni rivojlantirish, buning uchun pedagogda rivojlanishi kerak bo'ladigan kommunikativ kompetensiya, o'zini o'zi rivojlantirish kabi tayanch kompetensiyalarni biladilar, ularni rivojlantirib borishga harakat qiladilar.

Musiqa tahlili, musiqa tinglash, kuylash, badiiy texnik kabi musiqa faniga oid kompetensiyalar, dars faoliyat turlarida ularni samarali qo'llash bo'yicha tushunchalarga, har bir faoliyat turida zarur bo'ladigan bilimlarga egalar. O'z talabalik yillaridanoq kreativlik tushunchasi ma'nosini biladilar, har bir dars, mashg'ulotlarda o'zlarida ushbu jihatlarni rivojlantirib borishga intiladilar. Darslarni tashkil etishda, darsni olib borishda kreativlik zarurligini, darslarda bu jihatlarni qo'llash, har bir faoliyatga o'zgacha yondashuv asosida e'tibor qaratish kerakligini biladilar. Kreativlik, dars ijobiy samarasining muhim omili ekanligini tushunadilar, talabalikdan o'zida kryeativlikni rivojlantirib boradilar.

O'rta daraja - kompetensiya tushuncha, ta'rifi haqida bilimlarni egalar, biroq, musiqa faniga oid kompetensiyalardan to'liq xabardor emaslar. O'quvchilarda musiqaga oid kompetensiyalarni rivojlantirish, buning uchun pedagogda rivojlanishi kerak bo'ladigan kommunikativ kompetensiya, o'zini o'zi rivojlantirish kabi tayanch kompetensiyalarni biladilar, lekin ularni rivojlantirib borishga harakat qilmaydilar. Musiqa tahlili, musiqa tinglash, kuylash, badiiy texnik kabi musiqa faniga oid kompetensiyalar, dars faoliyat turlarida ularni samarali qo'llash bo'yicha tushunchalarga, har bir faoliyat turida zarur bo'ladigan bilimlarga to'liq ega emaslar.

Kompetensiya tushunchasidan biroz xabardor, lekin musiqa faniga oid kompetensiyalarni bilmaydilar. O'quvchilarda musiqaga oid kompetensiyalarni rivojlantirish, buning uchun pedagogda rivojlanishi kerak bo'ladigan kommunikativ kompetensiya, o'zini o'zi rivojlantirish kabi tayanch kompetensiyalarni bilmaydilar. O'z talabalik yillaridanoq kreativlik tushunchasi ma'nosini yetarli darajada bilmaydilar, har bir dars, mashg'ulotlarda o'zlarida ushbu jihatlarni rivojlantirib borishga intilmaydilar.

TAHLIL VA NATIJALAR.

Bo'lajak pedagoglarning kasbiy faoliyatga tayyorlash ta'lim samaradorligini belgilab beruvchi omillardan sanalar ekan, ularning bilim, ko'nikma, malakalari, pedagogik mahoratlari, kompetensiya va kreativlik jihatlari oliy ta'lim muassasasidagi ta'lim olish jarayonlaridan rivojlantirib borishni talab etadi.

Talabalar o'qituvchilardan nafaqat bilimlarni, balki, ularning pedagog mahorati, kasbiy kompetensiya va kreativliklarini o'zlashtirib boradi va bu omillar professor-o'qituvchilar dars berish jarayonida usul va uslublar, qobiliyat va ijodkorlikni yuqori darajada namoyon etishi, talabalarda ham ushbu jihatlarning rivojlanib borishiga ahamiyat berishi muhim. Ya'ni ta'lim nafaqat ta'lim va tarbiya beruvchi, balki, kompetensiya va kreativlikni oshirib boruvchi jarayon bo'lib, uning qay tarzda tashkillashtirilgani, qo'llanilayotgan metod va uslublar bunda alohida o'rin tutadi. Tadqiqot ishi bo'yicha olib borilgan tajriba-sinov ishlari mazkur omillarni nazarda tutgan holda reja asosida tashkillashtirildi. Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kreativligini musiqiy-nazariy fanlar orqali oshirish bo'yicha taklif etilayotgan metodlarni qo'llashda talabalardagi ijodkorlikni, qobiliyatlarni to'liqligicha namoyon etishlari, erkin fikrlashlari, har bir jarayonga bog'liq fikr-mulohazalarini ochiq bayon etishlariga imkon yaratish maqsadida, qo'llanilayotgan metod bo'yicha ularning fikrlari va g'oyalari tinglandi. Bu orqali ularda bir vaziyat yoki usulga turlicha yondashuvlarni qo'llash, kreativlik jihatlarni rivojlantirib borish, musiqiy-nazariy fanlar bo'yicha bilimlarini va kompetensiyalarini oshirishga yordam beradi. Talabalarni har tomonlama o'rganish, ularning kasbiy kompetensiya va kreativliklarini oshirish bo'yicha o'tkazilgan nazorat turlari va metodlari ularni uch guruhga tasniflash imkonini berdi:

- *Birinchi guruhga* kreativlik tushunchasiga ega bo'lgan va o'z faoliyatida ularni to'la namoyon etib, rivojlantirib boruvchi talabalar kiritildi;
- *Ikkinchi guruhni* bilimlari yetarlicha bo'lmagan, hamma vaqt ham ta'lim jarayonidan turli chalg'ishlar kuza-tiladigan talabalar tashkil qildi;
- *Uchinchi guruh* kreativlik tushunchasi haqida ma'lumotlarga ega bo'lmagan, faoliyatlarida ularga ehtiyojni his qilmagan talabalardan iborat.

Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining turli mezonlar bo'yicha kreativlik haqida tushunchalarga egaliklari va ularni rivojlantirib borishga intilishlari bo'yicha ma'lumotlarni to'plashda tashxis metodlaridan foydalanildi:

1. **Kuzatuv** – tajriba-sinov ishlarini boshlashdan avval tajriba va nazorat guruhlari talabalari- respondentlar pedagogik kuzatildi;
2. **Suhbat** – tajriba va nazorat guruhlari talabalari bilan olib borilayotgan tajriba-sinov ishlari bo'yicha tushunchalar berildi;
3. **Analiz** – oldindan bajarilishi kerak bo'lgan ishlar, suhbat natijalari o'rganildi;



4. **Sintez** – vazifalar va tajriba, nazorat guruhlarini kuztish, suhbat bo'yicha natijalar tahlil qilinib, xulosalar chiqarildi;
5. **Anketa** – tajriba-sinov ishlarida talabalarning kompetensiya va kreativlik bo'yicha bilimlarini aniqlab baholashga doir ishlab chiqilgan mezonlar asosida tuzilgan savollar jamlangan anketa olindi;
6. **Trening** – tajriba guruhida ilmiy tadqiqotga doir tajriba-sinov ishlari mazmuni, kompetensiya va kreativlik bo'yicha tushunchalar berishga oid trening o'tkazildi
7. **Topshiriq** – anketa savollariga berilgan javoblar tahlili asosida chiqarilgan xulosalar jamlanib, shu bo'yicha tajriba guruhlariga kompetensiya, kreativlik, musiqiy-nazariy fanlarga doir topshiriqlar berildi;
8. **Pedagogik eksperiment** – barcha tahlillar asosida pedagogik eksperiment o'tkazildi;
9. **Tasniflashtirish** – tajriba-sinov ishlarida talabalar bilimi, natijalari bo'yicha tasniflashtirish amalga oshirildi;
10. **Modellashtirish** – tajriba-sinov ishlarini o'tkazishdagi topshiriqlar, mashg'ulotlar natijalari modellashtirildi;
11. **Matematik-statistika** – tajriba-sinov ishlari bo'yicha matematik statistika natijalar chiqarildi.

Tajriba guruhidagi natijalar nazorat guruhidagi natijalardan yuqori ekanligini olingan natijalardan bilish mumkin. Bu bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kreativliklarini oshirishga doir nazorat natijalarini aniqlash bo'yicha tajriba-sinov ishlarining ijobiy samaradorligini ko'rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Umumiy o'rta ta'lim musiqa madaniyati darslarining samaradorlik ko'rsatkichlari o'qituvchi va o'quvchidagi tayanch va fanga oid kompetensiyalar qay darajada egallanganligi va rivojlantirilganligi bilan uzviy aloqadorlikda bo'lar ekan, bo'lajak pedagogning ayni ushbu qobiliyatlari ustida ishlash bu asosiy vazifa sanaladi. Bo'lajak musiqa o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalari rivojlantirilishi uning talabalik yillaridagi o'qish jarayonlari bilan birgalikda kelajak pedagogik faoliyatida ham muhim.

Bilim, ko'nikma va malakalarning egallanishida muhim omillardan biri demak bu- kreativlik. Bo'lajak pedagog kreativlik jihatlari shakllantirish, oshirib borish uning talabalik yillaridanoq e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan xususiyati sanaladi. Bo'lajak musiqa o'qituvchisi kasbiy kompetensiyalarini oshirib borishida jarayonlarga kreativ yondashsa, talabani, ham kasbiy kompetensiyalari, ham kreativligini rivojlantirishga erishiladi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining musiqa madaniyati fanidagi dars faoliyat turi-kompetensiya-kreativlik parametri - yetakchi musiqiy-nazariy fan bog'liqligi tizimlashtirilishi, pedagogda rivojlantirilgan kompetensiyalarning aynan qaysi biri biror faoliyat turida eng asosiy ekanligini, kreativlikning qaysi qirralari dars faoliyat turlaridan ko'proq qo'l kelishini aynan ushbu jihatlarning oshirib borilishida qaysi musiqiy-nazariy fan eng zaruri ekanligini yanada yaxshiroq tushunishimizga imkon yaratdi.

Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kreativliklarini oshirishda musiqiy-nazariy fanlarning o'rni va ahamiyatini yaqqol anglash maqsadida taklif etilayotgan metodlar darslarning an'anaviylikdan no'an'anaviylikka tomon o'tishida, dars mashg'ulotlarida musiqiy-nazariy fanlarni o'qitishda interfaol metodlarni qo'llash, ularning mazmun-mohiyatiga ko'ra to'g'ri tanlay bilish ayni maqsadga yo'nalgan samaradorlik bera oladi degan xulosaga kelinadi. Sinov ishlari bo'yicha taklif etilayotgan metodikalar bo'lajak musiqa o'qituvchilarini kasbiy kompetensiya va kreativlikka doir bilimlar bilan qurollantiradi. Bu orqali talabalarning kasbiy kompetensiya va kreativlikni oshirish bo'yicha ko'nikma va malakalarini yanada rivojlantirishga imkon yaratib, bu orqali musiqiy-nazariy fanlar bo'yicha bilimlarini mustahkamlaydi. Tajriba-sinov ishlari natijalarini statistik tahlil qilish mazkur xulosaning haqqoniyligini tasdiqladi. Umuman olganda, bo'lajak musiqa o'qituvchisi ertangi kun pedagogi sifatida shakllanib borar ekan, uning zarur kasbiy kompetensiyalarni egallagan kreativ o'qituvchi bo'lib yetishishida musiqiy-nazariy fanlarning o'rni va ahamiyati yuqori ekanligi, kasbiy kompetensiya va kreativlikning bu fanlar orqali oshirib borilishi nazariyot va amaliyotda ham isbotlanganligida o'z aksini topdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida: PQ–112-sonli qaror. – Toshkent, 2022 yil 2 fevral.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. – 2020 yil 29 dekabr. – Kirish rejimi: <https://president.uz/oz/lists/view/4057>
3. Абдуллина О. А. Профессионально-практическая подготовка учителя: некоторые предпосылки моделирования // Педагогическое образование для XXI века: материалы науч.-практ. конф. / под ред. В. А. Сластенина. – М.: МИП "Магистр", 1994.
4. Asqarova M. O', Xayitboyev M., Nishonov M. S. Pedagogika. – Toshkent: Talqin, 2008.



5. Axrorova M. M. Musiqa o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasi rivojida axborot va kommunikatsiya texnologiyalarining o'rni va ahamiyati // Ilmiy axborotnoma. – 2024. – № 6/1 (148). – B. 153–158. – ISSN 2181-1296.
6. Axrorova M. M. Musiqa ta'limi kontekstida kasbiy kompetensiyani shakllantirish tasniflari // Oriental Art and Culture: Scientific Methodical Journal. – 2024. – Vol. 5, Issue 6. – B. 99–105. – ISSN 2181-063X.
7. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М.: Просвещение, 1968.
8. Guilford J. P. Creativity // American Psychologist. – 1950. – № 5.
9. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб.: Питер, 2011.
10. Inoyatov U. I., Muslimov N. A., Ro'ziyeva D. N., Usmonboyeva M. H. Pedagogika. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2016.
11. Макаренко А. С. Педагогические сочинения: в 8 т. – М.: Прогресс, 1983–1986.
12. Маркова А. К. Психология профессионализма. – М., 1996.
13. Mavlonova R., Abdurahimova R. Pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2009.
14. Ortiqov T. Musiqa o'qitish metodikasi. – Toshkent: Muharrir, 2010.
15. Muslimov N. A. va boshq. Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi: monografiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2013.
16. Слостенин В. А., Подымова Л. С. Педагогика: инновационная деятельность. – М.: НЧП “Издательство Магистр”, 1997.
17. Utanov U. Q., Urinova S. Sh. The role of creative aspects in the work of future music teachers // World Bulletin of Social Sciences. – 2022. – Vol. 9. – Berlin (Germany). – ISSN (E) 2749-361X.
18. Urinova S. Sh. Music theoretical sciences in developing creativity of future music teachers // International Bulletin of Medical Sciences and Clinical Research. – 2023. – 13 April.

- 
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari



AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №1(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.